

DOI: 10.33270/03233201.93
УДК 343.985

Сучасний стан наукових розвідок психологічного портретування (профайлінгу) як психодіагностичного інструментарію

ГАМАН Ірина*

аспірант кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0387-550X>

Анотація. Стаття присвячена проблематиці профайлінгу – сучасної технології створення так званого психологічного портрета особи, яка становить інтерес щодо різних сфер суспільного буття. Актуальність дослідження профайлінгу в сучасних умовах розвитку Української держави набула особливої значущості в умовах агресії РФ, що, поряд із повсякденними завданнями протидії злочинності та розшуку правопорушників, сформувало виклики з протидії колабораціонізму, тероризму, ворожій навалі, воєнним злочинам. Розшук й ідентифікація винних осіб на основі створення їхніх психологічних портретів становить мету участі фахівців-профайлерів у досягненні очікуваної перемоги над ворогом. Мета статті полягає в здійсненні теоретико-компілятивного аналізу сучасного наукового та практичного здобутків у сфері профайлінгу, упровадження вітчизняного й зарубіжного досвіду використання профайлінгових технологій, їх адаптації до українського сьогодення. Методологію дослідження визначає низка загальнонаукових методів і фахових психологічних підходів. Зокрема, аналіз, узагальнення, порівняння тощо використано для виокремлення змістовних характеристик наукових публікацій. Системний підхід зумовив формування цілісної та комплексної оцінки наукового здобутку, а контент-аналіз визначив спроможність окреслити найвагоміший внесок дослідників проблеми та перспективність практичного застосування їхніх висновків і пропозицій. Наукова новизна полягає в спрямованій та доцільній селекції наукових і практичних публікацій, висновки яких сприятимуть подальшій експериментальній роботі щодо формування методичного комплексу прийомів профайлінгу для розширення критеріїв уточнення психологічного портретування. Практична значущість статті зумовлена тим, що на основі аналізу конкретних досліджень сформовано уявлення про необхідний комплекс психологічних методів і методик фахового профайлінгу

Ключові слова: психологія; комунікація; інформація; перевірка; правопорушник; психологічний портрет; моральна норма

Історія статті:

Отримано: 20.02.2023

Переглянуто: 24.03.2023

Прийнято: 17.04.2023

Рекомендоване посилання:

Гаман І. Сучасний стан наукових розвідок психологічного портретування (профайлінгу) як психодіагностичного інструментарію. *Юридична психологія*. 2023. № 1 (32). С. 93–100. doi: 10.33270/03233201.93.

*Відповідальний автор

© Гаман І., 2023

Вступ

Проблематика профайлінгу має тривалу передісторію і доволі стислу історію. Створення уявлень про людину на основі вражень від її зовнішності, манер поведінки, особливостей взаємодії із суспільним оточенням, отриманих від сторонніх осіб відомостей притаманне людській спільноті з прадавніх часів. Суспільна мудрість розробляла певні стереотипи оцінювання людей, чим користувалися правителі й мудреці, уважні громадяни та пройдисвіти. Знаний трактат Теофраста «Характери» (IV–III ст. до н.е.) можна вважати першим посібником зі створення психологічних портретів сучасників філософа з притаманною їм антисуспільною поведінкою. Подальший розвиток наук про анатомію, фізіологію людини, її психічний склад дав змогу системніше та більш структуровано створювати описи зовнішності й поведінки осіб. Поняття «психологічний портрет» стало поширеним у психології ще наприкінці XIX століття. Однак лише із середини XX століття сформувалося стале уявлення й утвердилася практика так званого профілювання (психологічного портретування) як науково обґрунтованого переліку окремих і системних характеристик людини.

Використання технологій профайлінгу в різних сферах суспільного буття засвідчує їх дієвість. Потреби суспільства зумовили залучення профайлерів переважно до протидії злочинності з метою розшуку підозрюваних, безвісти зниклих осіб тощо. Однак у сучасній Україні, яка захищає цивілізований світ від варварів XXI століття, до викликів щодо боротьби зі злочинністю додалися виклики щодо виявлення колаборантів, розшуку воєнних злочинців, ідентифікації учасників військових формувань ворога, шпигунів і диверсантів. Зазначене зумовлює актуальність подальшого розвитку теорії та практики профайлінгу, апробації його новітніх технологій, формування когорті вітчизняних фахівців, що сприятиме реалізації надважливих завдань наближення України до європейської спільноти.

Нині не сформовано єдиний підхід до визначення сутності профайлінгу. У зв'язку із цим виникають невизначеності під час трактування використовуваних методів і проблеми під час їх реалізації на практиці, але в поглядах науковців переважає думка, що профайлінг – це «психологічний метод» або сукупність методів. Однак у такому випадку постає питання, на якій підставі профайлінг досліджує криміналістична наука, чому він не є предметом дослідження тільки в межах психологічної науки (Rul, & Martynova, 2018).

Цілком зрозуміло, що профайлінг неможливо дослідити без використання теоретичних напрацювань у галузі психології. Однак якщо суть психологічного портрета зводиться до складання моделі особистості правопорушника та виявлення певних характеристик, пов'язаних з його

поведінкою, то мета профайлінгу під час розкриття та розслідування правопорушень полягає в пошуку винної особи й передбачуваного місця її проживання, а тому використання психологічних знань слід доповнювати напрацюваннями з інших галузей науки (Boldyrieva, 2020). Унаслідок тривалого історичного дискурсу майже всі науковці дійшли думки про те, що профайлінг сприяє визначенню справжніх мотивів людини та формуванню її психологічного портрета.

Мета дослідження полягає в аналізі сучасного стану наукових розвідок психологічного портретування (профайлінгу) як перспективного психодіагностичного інструментарію.

Матеріали та методи

Огляд літератури. Важливі аспекти складання психологічного портрета правопорушника, оцінювання достовірності показань і відомостей опитуваних осіб, визначення їх психоемоційних станів та намірів у професійній діяльності працівників правоохоронних органів висвітлювали такі науковці: В. Болдирева, Ю. Волинський-Басманов, М. Дідковська-Бідюк, О. Кудерміна, О. Цільмак та ін. Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що певні напрями протидії злочинності детальніше розглянуто на предмет використання технології профайлінгу, аніж інші, актуалізовані щодо викликів сьогодення.

Вагомий внесок в опрацювання конкретики, принципів і загальної методології профайлінгу зробили Ю. Рুল і Т. Мартинова (Rul, & Martynova, 2018), які висвітлили сучасні проблеми профайлінгу, довели важливу роль психологічної науки та практики щодо практичного застосування портретування особистості, довели вагомість супутніх сфер знання про людину в забезпеченні дієвості профайлінгових технологій. Уваги в їх напрацюваннях потребує можливість визначення активності людини в системах міжособистісної та міжгрупової взаємодії. Загальні положення та основні напрями сучасного застосування профайлінгових технологій (Boldyrieva, 2020) у практиці боротьби зі злочинністю детально опрацювала К. Болдирева. Авторка зауважує, що ця практика повинна враховувати не синонімічність понять «профайлінг» і «кримінальний аналіз», а ефективно використовувати їх продуктивну взаємообумовленість. Зазначене дає підстави, зокрема, розшифровувати невербальні компоненти, які використовують у міжособистісному спілкуванні. Ґрунтовно здійснено розробку методології та методичних засад профайлінгу в роботах М. Дідковської-Бідюк (2021). Науковиця присвятила низку публікацій та на дисертаційному рівні опрацювала гносеологію профайлінгу, його суспільно-історичне підґрунтя та психологічні засади методик і способів здійснення портретування.

Науковці не оминули увагою й окремі важливі напрями державної безпеки, у яких

методологія профайлінгу може бути застосована в професіографічному, діагностичному та кримінальному напрямках. Зокрема, О. Тихоненко (2020) цілком слушно зауважує про відсутність правового регулювання профайлінгу стосовно забезпечення державної безпеки, конкретики знань, умінь і навичок фахового здійснення портретування осіб. Використання профайлінгу для забезпечення охорони державного кордону обґрунтовано в дослідженні В. Корольова (2019), а вже згадуваний О. Тихоненко (2021) вивчав проблематику портретування в діяльності управління забезпеченням державної безпеки.

Однак переважна більшість сучасного наукового доробку стосується використання профайлінгових технологій в боротьбі зі злочинністю. У роботі В. Казміренка (2020) детально проаналізовано використання закордонною поліцією психологічного портретування, запропоновано перспективні технології і техніки для роботи Національної поліції України. М. Дідковська-Бідюк (2017) обґрунтовує доцільність застосування портретування для забезпечення ефективної профілактики та превенції злочинності, а В. Телійчук і С. Зінченко С. (2020) вбачають позитивний ефект використання профайлінгу в розробленні й реалізації заходів оперативно-розшукової роботи.

Загальні положення застосування портретування в криміналістиці, їх деталізація у вигляді конкретних принципів і методик висвітлено в низці публікацій О. Цільмак (2018, 2019). Авторські методичні рекомендації криміналісти-практики успішно реалізують у діяльності з ідентифікації осіб, причетних до вчинення правопорушень. У контексті окреслення продуктивних технологій профайлінгу необхідно зазначити про роботи О. Колесніченко (2020), О. Галустян та Л. Захаренко (2019), що є практичним керівництвом для ефективного здійснення психологічного портретування.

Значну кількість вітчизняного й зарубіжного наукового доробку присвячено використанню профайлінгу в протидії кіберзлочинності. Зокрема, у роботі О. Зачек і Ю. Дмитрик (2020) відображено особливості профайлінгових технік за відсутності безпосередньо отриманої інформації про особливості осіб і можливості структурування опосередкованої інформації. Доволі цікавий досвід протидії кіберзлочинності з використанням портретування висвітлювали у своїх працях W. Petherick і C. Ferguson (2013), а також В. Woodhouse та W. Petherick (2013) N. Garcia (2023), D. Shinder (2010).

Деякі роботи присвячено своєрідним напрямкам профілювання в боротьбі із сексуальними та серійними злочинами. Результати досліджень D. Canter і R. Heritage (1989), V. Pletenets (2020) можуть бути екстрапольовані на сучасну практику складання психологічного портрета.

Методи дослідження. Дослідження інструментарію профайлінгу здійснено на засадах психолінгвістики, характерології стратегії і тактики комунікацій, розуміння міміки й пантоміміки (емоцій) та аналізу стратегій мислення і поведінки. У статті використано загально- та приватно-наукові методи дослідження феноменології профайлінгу. Зокрема, використано методи порівняння, класифікації, систематизації, абстрагування та конкретизації, які дали змогу ґрунтовно проаналізувати наявну методичну й наукову літературу. За допомогою структурно-компілятивного аналізу узагальнено та конкретизовано сучасний науковий методологічний доробок у сфері портретування. Системний підхід стосувався аналізу технологій профайлінгу з огляду на спорідненість і взаємозв'язок прийомів портретування щодо різних видів правопорушень.

Результати й обговорення

Метою профайлінгу є виявлення специфічних поведінкових реакцій людини, що підвищує ймовірність розпізнавання неправди й обману в процесі спілкування. Методи профайлінгу охоплюють обов'язкові бесіди з людиною і тестування. У HR-практиці також використовують аналіз зовнішності, особливостей вербального вияву, емоцій та невербальних сигналів для виявлення співробітників, які порушують встановлені норми. Цей метод застосовують передусім у процесі добору персоналу (Perlyna, 2011).

Профайлінг є новим напрямом у сучасній вітчизняній юридико-психологічній науці, проте профайлінгові технології активно використовують у зарубіжних країнах, зокрема у США та Ізраїлі, під час забезпечення охорони публічного порядку, пошуку злочинців, запобігання виникненню терористичних й екстремістських загроз тощо. Профілювання особи активно застосовує Федеральне бюро розслідувань США з 1985 року в межах VICAP програми затримання насильницьких злочинців з метою сприяння розкриттю серійних злочинів насильницького характеру.

Історія виникнення психологічного профілювання як методу розпочинається із середини ХХ століття. Основоположником його вважають нью-йоркського психіатра Д. А. Брассела, якого 1956 року залучила поліція США до розслідування серії злочинів, він уперше створив психологічний профіль реального злочинця – Джоша (Жоржа) Метескі.

Після цього метод психологічного профілювання став надзвичайно популярним. До Д. А. Брассела почали звертатися за допомогою детективи різних міст, він брав участь у розслідуванні низки серійних злочинів, зокрема створенні профілю «бостонського душителя». У Квонтико, штат Вірджинія, 1972 року було організовано новий підрозділ у складі ФБР – Behavioral Science Unit.

Із середини ХХ століття психологічне профілювання стало стрімко розвиватися. Зарубіжні й вітчизняні юристи, криміналісти, психологи, психіатри, які присвятили свою професійну діяльність розвитку профайлінгу, на основі прикладних досліджень обґрунтували необхідність використання психологічних методів під час пошуку злочинців. Більшість авторів ототожнюють поняття психологічного портрета і психологічного профілю, проте деякі вчені їх розмежують (Kazmirenko, 2020).

Профайлінг, безумовно, використовує методи, розроблені психологічною наукою, водночас його методологія не ґрунтується на застосуванні тільки приватнонаукових методів, представлених психологічною наукою. Питання про те, у чий компетенції знаходиться складання профілю, залишається відкритим, оскільки єдиного підходу щодо кваліфікації такого фахівця немає.

На думку О. Діденко, методами отримання психологічного профілю є тестування та бесіда, натомість методами отримання психологічного портрета можна вважати незалежні характеристики, контент-аналіз документів, аналіз продуктів діяльності, бесіду й візуальну психодіагностику. Профіль представляють максимально стисло кількісно-цифровими даними у вигляді графіка, діаграми, гістограми. Його форма є жорстко структурованою. У портреті використовують елементи порівняння та оцінювання, його форма є порівняно стислою. Профіль застосовують під час вивчення та обстеження осіб, які підлягають психодіагностиці та експертизі, водночас портрет використовують в оперативно-розшуковій та слідчій діяльності.

Наприклад, поведінковий відділ ФБР США у діяльності зі складання профілю використовує такий метод, як інтерв'ювання серійних злочинців, уже засуджених і які відбувають покарання за злочини. Крім цього, робота цього відділу ґрунтується на досвіді федеральних агентів, а також емпіричній базі щодо вже вчинених злочинів, зокрема серійних (Woodhouse, & Petherick, 2013).

У Великій Британії сформувався цілком інший підхід до профайлінгу та складання профілю загалом. Англійський психолог і криміналіст Д. Кантер використовував положення з розділу психології, а саме психології навколишнього середовища (environmental psychology), а також зосереджував увагу на географії вчинення злочинів. Він сформулював теорію кіл (circle theory), суть якої полягає у виявленні закономірностей між місцем вчинення злочинів і місцем передбачуваного проживання злочинця. Згідно з припущенням Д. Кантера, зона вчинення злочинів відповідає тому образу місцевості, який закарбувався в пам'яті злочинця та охоплює маршрут до місця злочину (ментальна карта) (Canter, & Heritage, 1989).

Д. Кантер розкритикував американський підхід, зауваживши, що поділ злочинців на організованих/дезорганізованих є необґрунтованим. По-перше, емпірична база є недостатньою для того, щоб виводити певні закономірності (загалом було опитано 36 злочинців). По-друге, підготовка до інтерв'ювання є індивідуальною: питання опрацьовували з огляду на особистісні характеристики кожного злочинця. По-третє, не розроблено загальний підхід до формування питань, отже, висновки про певну категорію злочинців (організований/дезорганізований) належно не аргументовані, оскільки немає єдиної бази для формування класифікації злочинців.

У зарубіжній практиці методи, що застосовують у профайлінгу, різняться. Попри те, що на етапі становлення профайлінг визначали як засіб, що сприяє розслідуванню злочинів (investigation tool), нині він є визнаною методикою, що прогнозує поведінку злочинця та місце його можливого проживання. Слід зазначити, що профайлінг сформував підґрунтя такого напрямку, як поведінковий аналіз слідів злочинів (behavioral evidence analysis), який пропонує перейти від абстрактної статистики й наявних типологій злочинної поведінки до аналізу слідів конкретного злочину. Розробники цього підходу стверджують, що поведінковий аналіз, на відміну від класичного профайлінгу, ґрунтується на дедуктивному аналізі слідів, залишених на місці злочину, доказів у кримінальному провадженні й місця злочину (Shinder, 2010).

Аналізуючи наукові розвідки у галузі психологічного портретування, слід зауважити, що в різні роки застосовували різні методичні підходи до встановлення зв'язку між ознаками злочину й злочинця, зокрема криміналістичний (Л. Видонов – «типові версії», Г. Густов – «програмно-цільові методи»); психіатричний (О. Бухановський – «проспективний портрет»); кримінологічний (Ю. Антонян – «розшукові профілі», О. Скрипніков – «профіль злочинця»); психологічний (О. Анфінонов – «психологічний профіль»). До профайлінгових психотехнік належить застосування різних технік спілкування і впливу на потенційного правопорушника з метою швидкого встановлення контакту й отримання необхідної інформації.

Для створення психологічного портрета невідомої особи використовують такі матеріали, як кольорові збільшені фотокартки місця події із зображенням жертви, її поранень, зроблені з різних ракурсів. Усі знахідки з місця злочину разом з ретельним вивченням деталей з фотодокументації надають можливість встановити взаємозв'язок об'єктів з імовірним перебігом подій. Крім того, важливою складовою є матеріали розтину трупа та їх дослідження або матеріали судово-медичної експертизи (якщо жертва лишилася живою). Розтин дає змогу оцінити пошкодження, виявити, яким предметом, як і з якою силою їх було завдано, які з них могли

стати причиною смерті жертви. Локалізація пошкоджень дає підстави для висновку, чи застали жертву зненацька, чи є сліди боротьби. Кількість поранень може свідчити про те, чи було їх завдано посмертно, крізь одяг або в ділянку неприкритої шкіри тіла. Загальна картина пошкоджень дає змогу дійти висновку про душевний стан злочинця та наявність яких-небудь стосунків між ним і жертвою (Karoo, & Chowdhry, 2018).

Більшість учених вважає, що основними напрямками дослідження особи, яка планує вчинити правопорушення, є наявність певних підозрілих характеристик. Вивчення та систематизація ознак зовнішності в підозрюваних, їхніх поведінці, документах, речах особи дає змогу створити профіль потенційно небезпечного злочинця, на підставі якого кожна людину можна класифікувати як безпечну чи потенційно небезпечну (Didkovska-Bidiuk, 2021). Під час проведення слідчих дій (допиту чи очної ставки) необхідно спрямувати увагу на «докази злочинної поведінки», такі як загальна неадекватність психологічного стану, неприродність і награність у поведінці під час контактів з працівниками правоохоронних органів, відчуженість від того, що відбувається довкола (симптом суїцидальної людини, що притаманний низці сексуальних злочинців і терористів).

Автограф відображає унікальні аспекти поведінки правопорушника, які виявляються у зв'язку з його внутрішніми переживаннями та фантазіями. Одні злочинці залишають автограф усвідомлено, демонструючи свої почуття, силу й невразливість, зневажливе ставлення до правоохоронних органів. Автографи інших, навпаки, розраховані не на зовнішніх спостерігачів, а для власного задоволення. До виявів почерку належать певні знаки, залишені на місці злочину, поранення, завдані в конкретні частини тіла жертви, повторюваний вибір місця та часу вчинення злочину тощо.

Вивчення результатів наукових розвідок дає змогу виокремити авіаційний профайлінг як психодіагностичний метод визначення осіб, схильних до антигромадської поведінки (перебувають у стані алкогольного, наркотичного сп'яніння), а також які готуються до вчинення злочинів (наприклад, терористичних актів) в аеропорту. Авіаційний профайлінг зводиться до діагностування асоціального стану пасажирів з метою виявлення відхилень від нормальної поведінки, що своєю чергою призводить до встановлення злочинця або особи, що порушує громадський порядок (наприклад, розкриття дрібного хуліганства в межах припинення адміністративних правопорушень).

Видається цікавим використання методу географічного профайлінгу, що ґрунтується насамперед на загальнонаукових методах, зокрема математичних. Разом з математичними

методами використовують напрацювання в галузі поведінкової психології, пов'язані із соціальною географією (перевагу вибору певних місць, маршрут пересування жителів містом відповідно до їхніх симпатій тощо). Розроблено формули для визначення місця проживання злочинця.

Профайлінг у сфері інформаційної безпеки аналізує кадрові ризики й загрози витоку комерційно важливої інформації за межі компанії, а також вивчає лояльність співробітників компанії до встановленого режиму політики інформаційної безпеки. Метод центрографії ґрунтується на теорії соціальної географії, її методи застосовують у вітчизняній соціології. Крім того, цей метод досліджує соціальні явища незалежно від специфіки культурних, соціальних і географічних особливостей певної території.

Науково-дослідний профайлінг – науковий напрям, який швидко розвивається, його постійно доповнюють сучасними науковими теоріями і фактами. Значну кількість досліджень присвячено технологіям зчитування емоцій та дистанційної детекції брехні. Завдяки цьому інструменти профайлінгу використовують не тільки співробітники спецслужб, а й департаменти безпеки комерційних організацій. Основним завданням типологічного профайлінгу є створення практичних психотипологій, необхідних для швидкого визначення типу людини та її основних особистісних рис, на цій підставі формують найбільш імовірні поведінкові моделі її дій у ситуаціях, що цікавлять слідство.

Готельний профайлінг вивчає особливості міжкультурної та міжетнічної комунікації та сприйняття, а також особливості суб'єктивного сприйняття сервісу й гостинності різними народами та культурами. Бізнес-профайлінг застосовує методики й технології профайлінгу в повсякденних бізнес-комунікаціях і переговорах для завдань оперативної психодіагностики партнера за переговорами й оптимізованого пошуку спільного інтересу та бізнес-переваг, водночас технології без інструментальної детекції брехні дають змогу достовірно визначити щирість декларованих намірів партнерів і забезпечити прозорість переговорів та взаємодії.

Банківський профайлінг створює технології банківського оцінювання ризиків, його застосовують для зниження ризиків втрати під час кредитування громадян і юридичних осіб. Банківський профайлінг ґрунтується на аудитах й бізнес-методиках. Співробітник, що володіє навичками профайлінгу, прораховує ризики неповернення кредитних коштів під час подання заявки або після співбесіди з передбачуваним позичальником. Страховий профайлінг сприяє виявленню шахраїв і допомагає викривати схеми, спрямовані на отримання незаконної вигоди на момент звернення в страхову компанію або в разі настання страхового випадку.

Наукові дослідження, здійснені останніми роками у сфері кримінальної психології, криміналістики, теорії управління та інших прикладних галузях юридичної науки, визначають, що основними завданнями профайлінгу є:

убезпечення відповідних об'єктів від зовнішніх і внутрішніх загроз та окремих осіб;

запобігання, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень на підґрунті типових профілів злочинців;

виявлення потенційно криміногенних осіб, від яких можливо очікувати вчинення кримінальних правопорушень;

супроводження окремих видів діяльності;

створення профілів фігурантів оперативно-розшукового та кримінальних проваджень, а також кримінально активних осіб;

вивчення особистостей та рівня довіри до них, яким надають доступ до відповідних важливих документів і корпоративної, службової інформації, а також до даних обмеженого користування;

моніторинг особистісних характеристик на відповідність кандидата запропонованій посаді тощо.

Висновки

Проаналізовано генезу розвитку профайлінгу, розглянуто основні напрями наукових досліджень з цієї проблематики. Сформульовано висновок про те, що становлення методу профайлінгу передбачало тривалий шлях удосконалення. В умовах сьогодення він допомагає забезпечити безпеку шляхом попередження правопорушень,

виявлення злочинців чи інших підозрілих осіб, які можуть вчинити суспільно небезпечне діяння, виявлення потенційних загроз і ризиків.

3-поміж головних переваг упровадження профайлінгу в Україні можна виокремити такі:

1. Оптимізування механізмів попередження, виявлення правопорушень, адже попередження є не таким ресурсозатратним способом боротьби зі злочинністю, зокрема й щодо виявлення потенційних загроз.

2. Інформаційне наповнення дає змогу формувати точніші висновки та прогнози в певній ситуації.

3. Завдяки впровадженню цього методу можливий обмін наявною інформацією про наявні ризики в державі, які були виявлені як правоохоронними органами, так і приватними структурами. Тобто за цієї умови можливе попередження правопорушень на всіх рівнях, а також є застереженням для інших.

4. Налагодження механізмів моніторингу криміногенної ситуації безпосередньо в органах Національної поліції, що сприятиме якомога ефективнішому використанню наявної інформації.

5. Унаслідок запровадження профайлінгу можливе застосування обміну інформацією на міжнародному рівні стосовно тенденцій та наявних ризиків (наприклад, обмін інформацією про транснаціональні злочинні організації, які завдають шкоди всім державам, де вони здійснюють свою діяльність). Зазначені переваги не є вичерпними, адже метод використовують у всіх сферах суспільного життя, що надає йому універсальності.

References

- [1] Boldyrieva, K.Yu. (2020). *Profiling method in crime fighting practice*. Odesa.
- [2] Canter, D., & Heritage, R.A. (1989). Multivariate Model of Sexual Offence Behavior. *The Journal of Forensic Psychiatry*, 1. 61-74.
- [3] Didkovska-Bidiuk, M.V. (2017). Profiling as a method of prevention of illegal actions. *Legal psychology*, 2(21), 165-175.
- [4] Didkovska-Bidiuk, M.V. (2021). *Psychological and legal principles of the use of profiling in the activities of the National Police* (Doctoral dissertation, Kyiv, Ukraine).
- [5] Garcia, N. The use of criminal profiling in cybercrime investigations. Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Science in Cybersecurity. (n.d.). Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/327187114>
- [6] Halustian, O.A., & Zakharenko, L.M. (2019). *Profiling technologies in investigative activity*. O.I. Motliakh (Eds.). Kyiv: Osvita Ukrainy.
- [7] Kapoor, P., & Chowdhry, A. (2018). Salivary signature in forensic profiling: A scoping review. *Journal of Forensic Dental Sciences*, 3(10), 123-127. doi: 10.4103/jfo.jfds_30_18
- [8] Kazmirenko, V.P. (2020). Use of profiling technologies by the police of foreign countries. *Scientific bulletin of public and private law*, 6(1). 178-182. doi: 10.32844/2618-1258.2020.6-1.45
- [9] Kolesnichenko, O.S. (2020). Profiling technologies in the activities of national police officers. *Scientific bulletin of public and private law*, 6, 203-208. doi: 10.32844/2618-1258.2020.6-1.48
- [10] Korolev, V. (2019). Application of profiling on the state border of Ukraine. *Enterprise, economy and law*, 3, 327-330.
- [11] Perlyna, Dzh. (Eds.). (2011). *Issues of ethnic profiling in police activity: analysis of modern Western literature*. Lviv: Astrolabia.
- [12] Petherick, W. (Ed.). (2013). Profiling and serial crime: Theoretical and practical Issues. In *Profiling and Serial Crime: Theoretical and Practical Issues* (3rd ed.). Elsevier. doi: 10.1016/B978-1-4557-3174-9.00019-7

- [13] Petherick, W., & Ferguson, C. (2013). Behavioral consistency, the homology assumption, and the problems of induction / W. Petherick (Ed.). In *Profiling and Serial Crime: Theoretical and Practical Issues* (3rd ed.). Elsevier. doi: 10.1016/B978-1-4557-3174-9.00003-3
- [14] Pletenets, V.M. (2020). Features of the use of profiling in detecting evidence of resistance to an investigation. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*, 5(57), 40-44.
- [15] Rul, Yu.V., & Martynova, T.O. (2018). *Psychology of profiling*. Kyiv: Personal.
- [16] Shinder, D. (2010). Profiling and categorizing cybercriminals. Tech & Work on July 19. Retrieved from <https://www.techrepublic.com/blog/it-security/profiling-and-categorizing-cybercriminals/>
- [17] Shynkarenko, I., Spitsyn, H., & Podzolkova, T. (2021). Moral and legal challenges regarding the use of profiling in the fight against crime. *Scientific Bulletin of the National Academy of Sciences*, 2, 298-306. doi: 10.31733/2078-3566-2021-6-298-306
- [18] Teliichuk, V.H., & Zinchenko, S.S. (2020). Regarding the use of profiling in operational and investigative activities by criminal police units of the National Police of Ukraine. *Legal bulletin*, 12, 184-193. doi: 10.32850/LB2414-4207.2020.12.25
- [19] Tsilmak, O.M. (2018). Implementation of forensic profiling in the activities of the National Police of Ukraine. *Cybersecurity in Ukraine: legal and organizational issues: materials of III Vseukr. science and practice conference* (pp. 67-68). Odesa: Odessa. derzh. un-t vnutr. sprav.
- [20] Tsilmak, O.M. (2019). General provisions of forensic profiling. *Legal psychology: scientific journal*, 1(24), 54-61. doi: 10.33270/03192401.54
- [21] Tykhonenko, O.O. (2020). Issues of profiling within the framework of state security management. *Law and public administration*, 3, 82-89. doi: 10.32840/pdu.2020.3.12
- [22] Tykhonenko, O.O. (2021). *Mechanisms of profiling in the field of detection of threats in state security* (Doctoral dissertation, Kharkiv, Ukraine).
- [23] Woodhouse, B., & Petherick, W. (2013). Metacognition in criminal profiling / In W. Petherick (Ed.). In *Profiling and Serial Crime: Theoretical and Practical Issues* (3rd ed.). United Kingdom: Elsevier. doi: 10.1016/B978-1-4557-3174-9.00010-0
- [24] Zachek, O.I., & Dmytryk, Yu.I. (2020). Application of profiling to combat cybercrime. *Social and legal studies*, 4(10), 94-100. doi: 10.32518/2617-4162-2020-4-94-100

Список використаних джерел

- [1] Болдирева К. Ю. Метод профайлінгу у практиці боротьби зі злочинністю. Одеса, 2020. 36 с.
- [2] Canter D., Heritage R. A Multivariate Model of Sexual Offence Behavior. *The Journal of Forensic Psychiatry*. 1989. Vol. 1. P. 61–74.
- [3] Дідковська-Бідюк М. В. Профайлінг як метод профілактики протиправних дій. *Юридична психологія*. 2017. № 2 (21). С. 165–175.
- [4] Дідковська-Бідюк М. В. Психолого-правові засади використання профайлінгу в діяльності Національної поліції : дис. ... д-ра філософії : 053. Київ, 2021. 189 с.
- [5] Garcia N. The use of criminal profiling in cybercrime investigations. Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Science in Cybersecurity. URL: <https://www.researchgate.net/publication/327187114>
- [6] Галустян О. А., Захаренко Л. М. Технології профайлінгу в слідчій діяльності : метод. рек. / за заг. ред. О. І. Мотляха. Київ : Освіта України, 2019, 45 с.
- [7] Karoor P, Chowdhry A. Salivary signature in forensic profiling: A scoping review. *Journal of Forensic Dental Sciences*. 2018. No. 3 (10). P. 123–127. doi: 10.4103/jfo.jfds_30_18
- [8] Казміренко В. П. Використання технологій профайлінгу поліцією зарубіжних країн. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 6. Т. 1. С. 178–182. doi: 10.32844/2618-1258.2020.6-1.45
- [9] Колесніченко О. С. Технології профайлінгу у діяльності працівників національної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 6. С. 203–208. doi: 10.32844/2618-1258.2020.6-1.48
- [10] Корольов В. Застосування профайлінгу на державному кордоні України. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 3. С. 327–330. (Серія «Криміналістика»).
- [11] Проблематика етнічного профайлінгу в діяльності поліції: аналіз сучасної західної літератури : наук.-практ. вид. / за заг. ред. Дж. Перлина. Львів : Астролябія, 2011. 632 с.
- [12] Profiling and serial crime: Theoretical and practical Issues / W. Petherick (Ed.). 3rd ed. Elsevier, 2013. doi: 10.1016/B978-1-4557-3174-9.00019-7
- [13] Petherick W., Ferguson C. Behavioral consistency, the homology assumption, and the problems of induction / W. Petherick (Ed.). In *Profiling and Serial Crime: Theoretical and Practical Issues*. 3rd ed. Elsevier, 2013. P. 37–61. doi: 10.1016/B978-1-4557-3174-9.00003-3
- [14] Pletenets V. M. Features of the use of profiling in detecting evidence of resistance to an investigation. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2020. No. 5 (57). P. 40–44.

- [15] Рупль Ю. В., Мартинова Т. О. Психологія профайлінгу : навч. посіб. Київ : Персонал, 2018. 236 с.
- [16] Shinder D. Profiling and categorizing cybercriminals. Tech & Work on July 19, 2010. URL: <https://www.techrepublic.com/blog/it-security/profiling-and-categorizing-cybercriminals/>
- [17] Шинкаренко І., Спіцин Г., Подзолкова Т. Моральні та правові виклики щодо використання профайлінгу в протидії злочинності. *Науковий вісник ДДУВС*. 2021. Спецвип. № 2. С. 298–306. doi: 10.31733/2078-3566-2021-6-298-306
- [18] Телійчук В. Г., Зінченко С. С. Щодо застосування профайлінгу в оперативно-розшуковій діяльності підрозділами кримінальної поліції Національної поліції України. *Юридичний бюлетень*. 2020. Вип. 12. С. 184–193. doi: 10.32850/LB2414-4207.2020.12.25
- [19] Цільмак О. М. Загальні положення криміналістичного профайлінгу. *Юридична психологія*. 2019. № 1 (24). С. 54–61. doi: 10.33270/03192401.54
- [20] Цільмак О. М. Запровадження криміналістичного профайлінгу у діяльність органів Національної поліції України. *Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 30 листоп. 2018 р.). Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 67–68.
- [21] Тихоненко О. О. Проблематика профайлінгу в рамках управління державною безпекою. *Право та державне управління*. 2020. № 3. С. 82–89. doi: 10.32840/pdu.2020.3.12
- [22] Тихоненко О. О. Механізми профайлінгу в сфері виявлення загроз в державній безпеці : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.05. Харків, 2021. 287 с.
- [23] Woodhouse V., Petherick W. Metacognition in criminal profiling / W. Petherick (Ed.). In *Profiling and Serial Crime: Theoretical and Practical Issues*. 3-rd ed. United Kingdom : Elsevier, 2013. P. 185–206. doi: 10.1016/B978-1-4557-3174-9.00010-0
- [24] Зачек О. І., Дмитрик Ю. І. Застосування профайлінгу для протидії кіберзлочинності. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 4 (10). С. 94–100. doi: 10.32518/2617-4162-2020-4-94-100
-

The Current State of Scientific Research on Psychological Portraiture (Profiling) as a Psychodiagnostic Toolki

HAMAN Iryna

Postgraduate Student of the Department of Legal Psychology of the National Academy of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0387-550X>

Abstract. The article is devoted to the problem of profiling - a modern technology of creating a so-called psychological portrait of a person who is of interest in various spheres of social life. The relevance of profiling research in the modern conditions of the development of the history of Ukraine has gained special importance in connection with the difficult times of aggression of the Russian Federation, which, along with the daily tasks of fighting crime and searching for offenders, formed challenges regarding countering collaborationism, terrorism, enemy invasion, war crimes. The search and identification of guilty persons based on the creation of their psychological portraits is an important goal of the participation of profilers in achieving the expected victory over the enemy. The purpose of the article is to carry out a theoretical-compilative analysis of modern scientific and practical achievements in the field of profiling, borrowing accumulated domestic and foreign experience in the use of profiling technologies, their adaptation to the Ukrainian present. The methodology of work on the article is determined by a number of general scientific methods and professional psychological approaches. In particular, analysis, generalization, comparison, etc. are used in determining the content characteristics of scientific publications. The systematic approach led to the formation of a holistic and comprehensive assessment of scientific achievement, and the content analysis determined the ability to outline the most significant contribution of researchers to the problem and the prospects for practical application of their conclusions and proposals. The scientific novelty consists in a targeted and expedient selection of scientific and practical publications, the conclusions of which will contribute to the author's further experimental work on the formation of a methodological complex of profiling techniques in order to expand the criteria for clarifying psychological portraiture. The practical significance is determined by the fact that an idea was formed about the necessary set of psychological methods and methods of professional profiling, based on the analysis of specific studies

Keywords: communication; information; profiling; verification; offender; forensic profiling; psychological portrait; moral standard